

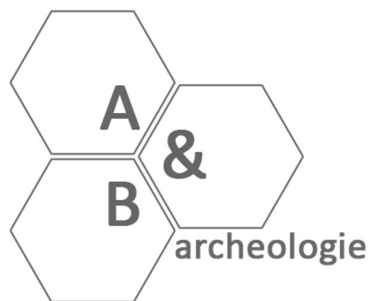
2026.031

Archeologienota Harelbeke Tuinbouwstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

18-3-2026

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden aan de Tuinbouwstraat te Harelbeke (provincie West-Vlaanderen), waarbij de oppervlakte van de betrokken percelen groter is dan 3.000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied is ca. 11.565m² groot en situeert zich rondom de Tuinbouwstraat. Het wordt begrensd door bebouwing langs de Zandbergstraat in het noorden, de Kinheimstraat in het oosten, de Harlemboislaan in het zuiden en de Oliemolenstraat in het westen. Het terrein omvat in het centrale westelijke deel een woning (huisnummer 14) en bijgebouw, omgeven door tuingronden. Verder ten zuidwesten is een tweede bijgebouw aanwezig. In het centrale oostelijke deel valt eveneens een deel van een bijgebouw en een deel van de tuin rond huisnummer 18 binnen het plangebied. De Tuinbouwstraat loopt in het noordwestelijke deel van oostnoordoost naar westzuidwest doorheen het terrein. Een pad loopt daarnaast vanop de Tuinbouwstraat naar het zuidoosten, naar de woning met huisnummer 18. Verder is het terrein in gebruik als grasland, begroeid met enkele bomen. De woning met huisnummer 14 gaat minstens terug tot in de 18de eeuw en wordt opgenomen in de inventaris met bouwkundig erfgoed als 'hofstede Te Populiere'.

Het plangebied was in de 18de eeuw gelegen in een landelijke omgeving tussen de stadscentra van Harelbeke en Kortrijk. Wellicht was het in deze periode reeds bebouwd met verschillende hoevegebouwen, die mogelijk al omgeven waren door een walgracht. De 19de-eeuwse kaarten tonen duidelijk aan dat de huidige bebouwing ter hoogte van huisnummer 14 teruggaat op deze omgrachte hoeve. Ook de woning met huisnummer 10, die buiten het huidige plangebied gelegen is, viel binnen de walgrachtsite. De bebouwing met huisnummer 18 viel buiten de omgrachting, maar kent eveneens minstens een 18de-eeuwse origine. De walgracht werd gedempt in 1912. In deze periode ontstond de huidige indeling. De aanwezigheid van een walgrachtsite wijst op een hoog archeologisch potentieel. Dergelijke sites kennen immers vaak een middeleeuwse oorsprong. De huidige bebouwing zou reeds enige impact gehad kunnen hebben op de oudere fases, maar een groot deel van het terrein is op heden onbebouwd. Archeologische sporen zouden dan ook een gunstige bewaring kunnen kennen.

Harelbeke behoort fysisch-geografisch tot het Leie-Schelde-Interfluvium. In het noorden situeert zich de overgang naar de alluviale Leievallei. De depressie van de Gaverbeek, een fossiele rivierloop van de Leie, kan als afzonderlijke entiteit aanzien worden. Het grondgebied van Harelbeke kent een zwak golvend reliëf met hoogtes die schommelen tussen +10 en +25m TAW. Het hoogste punt bevindt zich nabij de Keizershoek, in het zuidwesten van de fusiegemeente. Het reliëf neemt af richting het noorden, naar de vallei van de Leie. Het plangebied is gelegen in de relatief vlakke zone net buiten de vallei van de Leie. Het huidige maaiveldniveau stijgt ietwat van zuid (ca. +16,4m TAW) naar noord (ca. +17,3m TAW). Centraal en in het zuidwestelijke deel van het terrein zijn lagere zones (ca. +15,9m TAW) te onderscheiden. Deze houden mogelijk verband met de aanwezigheid van een gedempte walgracht. Bodemkundig worden op het terrein bebouwde zones en droge tot matig droge zand(leem)bodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont verwacht.

Op archeologisch vlak zijn in de omgeving rond het plangebied verschillende sites gekend. Ook binnen het plangebied worden op de inventaris onroerend erfgoed twee sites gekarteerd. Een ervan (ID 74575) komt overeen met de site met walgracht, hofstede Te Populiere, die via cartografische bronnen gekend is (cf. supra). In het noordelijke deel van het terrein doorsnijdt daarnaast de locatie van een Frans militair kampement uit 1744 het plangebied (ID 226921). In deze zone kunnen archeologische vondsten en sporen van militaire aard, zoals metaalvondsten, haarden, afvalkuilen, beerputten, tentkuilen, silo's, paalsporen van houten constructies enz. verwacht worden. Verder wijzen de archeologische vondsten en sporen uit de omgeving erop dat de regio rond het plangebied al door de mens bezocht en bewoond werd in de steentijden, de metaaltijden, de Romeinse tijd en de middeleeuwen.

Deze gegevens samen tonen aan dat het plangebied op basis van de landschappelijke ligging (relatief ver verwijderd van de natuurlijke waterlopen) en bodemkundige gesteldheid (deels bebouwd, verbrokkelde B-horizont) een beperkte verwachting kent voor in situ bewaarde steentijd artefactensites. Voor sites met grondsporen vanaf de middeleeuwen geldt echter een hoge verwachting door de aanwezigheid van de walgrachtsite. Daarnaast zouden ook sporen kunnen voorkomen die gerelateerd zijn aan het Frans militair kampement uit de 18de-eeuw. Ook oudere grondsporen zijn niet uit te sluiten.

Het terrein zal verkaveld worden in elf nieuwe loten voor open en halfopen bebouwing. Hiertoe dient de bestaande bebouwing gesloopt te worden en wordt de bestaande begroeiing gerooid. Vervolgens worden nieuwe bouwloten met een oppervlakte tussen ca. 361m² en 1.886m² ingericht. Deze zullen bestaan uit een bouwzone die omgeven wordt door een private tuin. De loten worden toegankelijk gemaakt via een nieuwe interne weg die vanop de Tuinbouwstraat naar het zuidoosten en oosten loopt. De verbinding naar de Oliemolenstraat blijft daarnaast behouden. In het zuidwestelijke deel van het terrein wordt een groenzone met waterbuffering (ca. 1.170m²) aangelegd. De ontwikkeling van het terrein zal aldus gepaard gaan met grootschalige bodemingrepen: de sloop van de huidige bebouwing, het bouwrijp maken van het terrein, de funderingswerken, de aanleg van nutsleidingen en -voorzieningen, de aanleg van de nieuwe wegenissen en paden, het optrekken van de nieuwe woningen, de aanleg van tuinen en groenzones, het uitgraven van de waterbuffering enz. Ook het werfverkeer zal een impact hebben op de bodem. Gezien het een verkavelingsdossier betreft, dient uitgegaan te worden van een potentieel integrale bodemverstoring van het volledige plangebied.

Het plangebied heeft een eerder hoge archeologische verwachting, maar op basis van het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet met 100% zekerheid aangetoond worden. De geplande werken zijn van dien aard dat eventueel archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de regio rond het plangebied, waarvan het archeologisch belang reeds enigszins werd aangetoond. Het verder vooronderzoek dient uitgevoerd te worden in een uitgesteld traject, na de sloop van de huidige bebouwing en het rooien van de vegetatie.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek met een metaaldetectie ter hoogte van de sleuven en de grondhopen. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

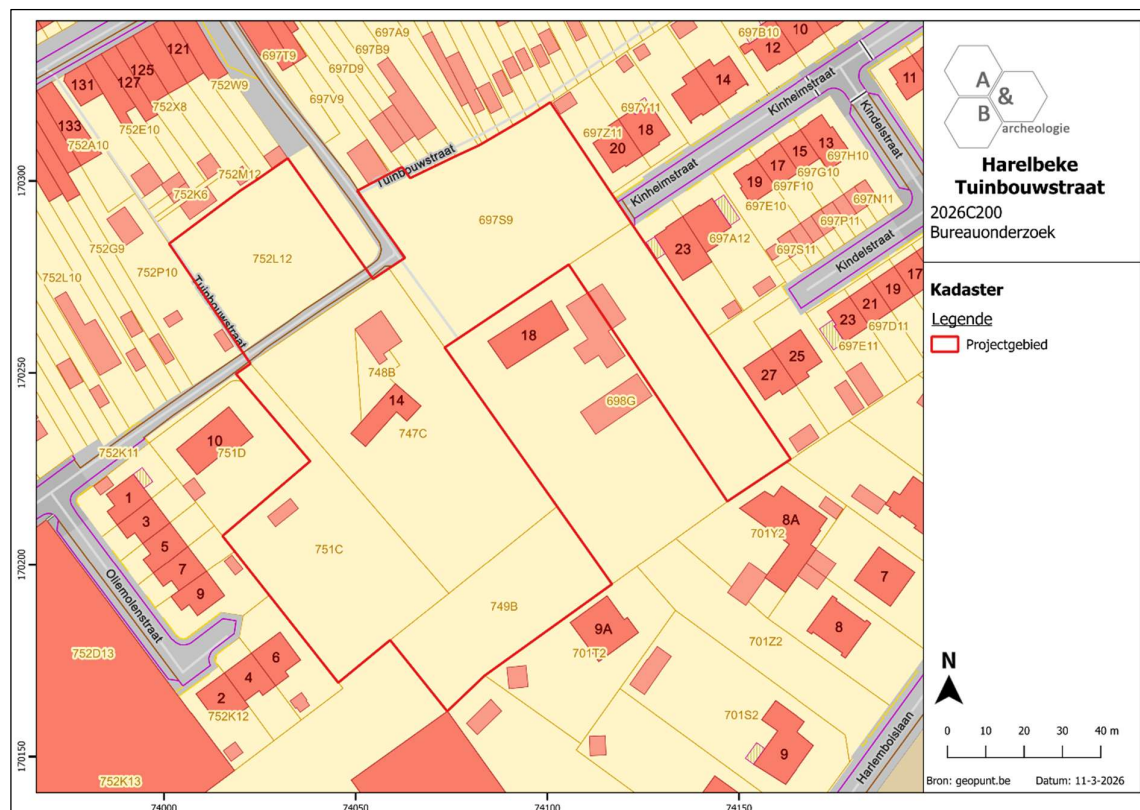
Locatiegegevens: provincie West-Vlaanderen, Harelbeke, Tuinbouwstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 73946,38 en Y: 170157,84; X: 74218,43 en Y: 170324,50

Oppervlakte plangebied: ca. 11.565m²

Kadastergegevens: Harelbeke, afdeling 2, sectie B, perceelnummers 697S9, 698G (deel), 747C, 748B, 749B, 751C (deel) en 752L12

Het plangebied komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Vraagstellingen voor proefsleuvenonderzoek:
 - Hoe is de bodem opgebouwd?
 - Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
 - Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
 - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
 - Zijn er sporen aanwezig van de historische hofstede Te Populiere die wordt afgebeeld op de cartografische bronnen sinds de 18de eeuw? Kent deze site oudere voorlopers?
 - Zijn er sporen of vondsten aanwezig die gerelateerd kunnen worden aan het Frans militair kampement van 1744?
 - Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
 - Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
 - Kan een archeologische site uitgesloten worden?
 - Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
 - Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven, gecombineerd met een metaaldetectie, de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethoden moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

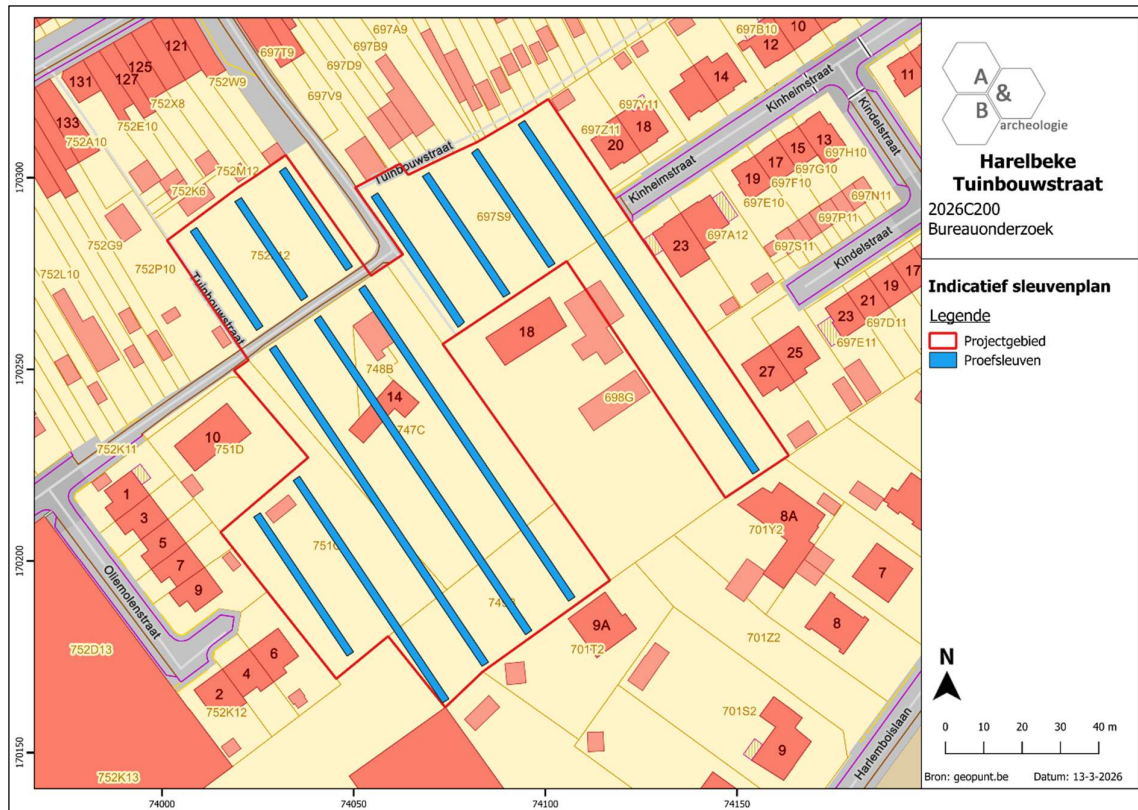
Voor de start van het van het proefsleuvenonderzoek dient de bebouwing gesloopt te zijn en dient de vegetatie verwijderd te worden. Hierbij is het van belang dat ondergrondse structuren zoals funderingen en kelders, maar ook het wortelgestel van de bomen blijven zitten in de grond. Zo wordt voorkomen dat niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. Het terrein dient daarnaast vrij te zijn van obstakels en moet vlot toegankelijk gemaakt worden voor een graafmachine.

- Proefsleuvenonderzoek met metaaldetectie

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn op het terrein, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak met een breedte van 1,80 of 2,00m. In het proefsleuvenplan dient rekening gehouden te worden met de locatie van de historische gebouwstructuren en de walgracht. Daarnaast worden extra volg-, dwarsleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek. Ter hoogte van de sleuven en de storten dient een metaaldetectie plaats te vinden om archeologisch relevante metalen objecten, al dan niet gerelateerd aan het 18de-eeuwse kampement, op te sporen.

Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 11.565m². Hiervan wordt 10% (1.156,5m²) onderzocht door middel van proefsleuven en 2,5% (289,1m²) door middel van kijkvensters, volg- en dwarsleuven, zodat in totaal 12,5% (1.445,6m²) van de totale oppervlakte onderzocht wordt.

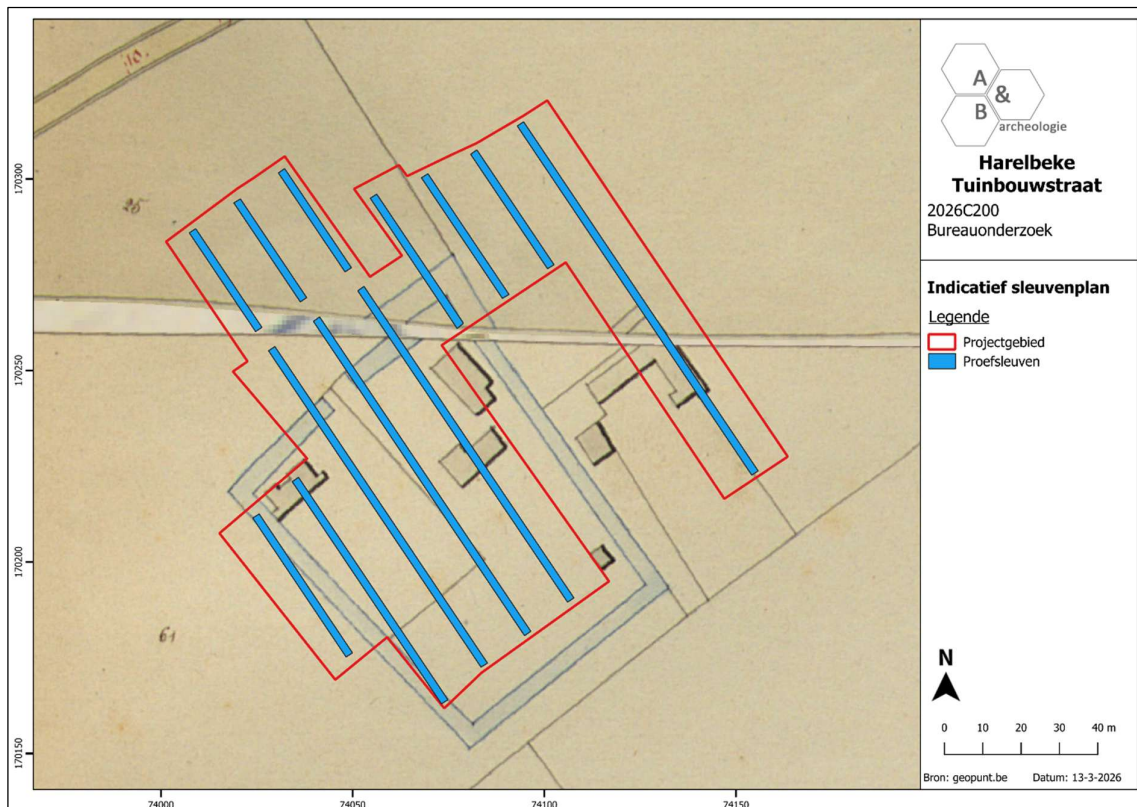
De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatif sleuvenplan, geprojecteerd op het kadaster (bron: geopunt.be).

Figuur 3 Indicatif sleuvenplan, geprojecteerd op het de orthofoto van 2025 (bron: geopunt.be).

Figuur 4 Indicatif sleuvenplan, geprojecteerd op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 100 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zand(leem)gronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.